

LAUREA
AMMATTIKORKEAKOULU
Yhdessä enemmän

Sijoitusvakuutusten ja kapitalisaatiosopimusten verokohtelu

Syväpuro, Olli

2015 Leppävaara

Laurea-ammattikorkeakoulu
Leppävaara

Sijoitusvakuutusten ja kapitalisaatiosopimusten verokohtelu

Syväpuro, Olli
Liiketalouden koulutusohjelma
Opinnäytetyö
Lokakuu, 2015

Syväpuro, Olli

Sijoitusvakuutusten ja kapitalisaatiosopimusten verokohtelu

Vuosi	2015	Sivumäärä	39

Markkinoilla on nykyisin useita erilaisia kotimaisia ja ulkomaisia sijoitussidonnaisia henkivakuutuksia ja kapitalisaatiosopimuksia, joita usein markkinoidaan verosuunnitteluinstrumentteina sijoittajien varallisuudelle.

Näiden instrumenttien ns. vakuutuskehyksen sisällä sijoittaja voi vaihtaa sijoituskohteita ilman että vakuutuksen sisällä hallinnoitavien instrumenttien tuloverotus realisoituu. Tuloveroa maksetaan pääsääntöisesti vasta kun nostetaan tuotto-osuutta vakuutuksesta. Kyseisten instrumenttien verotus eroaa siis huomattavasti perinteisestä arvo-osuustilillä tehtävästä sijoitustoiminnasta. Verotuksen lykkääminen ja edut perintöverotuksessa ovat huomattavia sijoitussidonnaisten henkivakuutusten kilpailuetuja.

Opinnäytetyön tarkoituksena oli tarkastella sijoitussidonnaisia henkivakuutuksia verotuksen, sekä sijoittajalle aiheutuvan hyödyn sekä riskien näkökulmasta. Opinnäytetyössä tarkasteltiin kotimaisten ja myös ulkomaisten yhtiöiden tarjoamien tuotteiden hyötyjä, haittoja ja verotusta sekä ennen kaikkea kannattavuutta yksityissijoittajan näkökulmasta.

Opinnäytetyön osana tuotettiin myös laskentataulukko, jonka avulla pystytään arvioimaan kyseisten instrumenttien kannattavuutta sijoittajan näkökulmasta. Laskentataulukkoa voivat hyödyntää aiheesta kiinnostuneet sijoittajat, ja työelämässä toimivat alan asiantuntijat.

Opinnäytetyössä havaittiin, että instrumenttien kannattavuuteen liittyy monta yksilöllistä osatekijää kuten esimerkiksi sijoitusaika, tuotto-odotus ja sopimuksen kulut. Potentiaalisen sijoittajan kannattaakin aina tutustua tarkasti instrumentteihin ja sijoittamisen lainalaisuuksiin, tai käyttää alan asiantuntijaa apunaan arvioidessaan kannattavuutta omassa yksilöllisessä tilanteessaan.

Verotus, sijoittaminen, sijoitussidonnaiset henkivakuutukset, kapitalisaatiosopimukset

Syväpuro, Olli

Taxational Characteristics of Investment-Related Insurance and Capital Redemption Policies

Year	2015	Pages	39

Nowadays investors can buy various different investment-related insurance policies from both foreign and domestic companies. These instruments are often marketed as a tool for tax planning.

Investors can switch the instruments inside their investment portfolio without paying income tax on the profits, as long as the investments are kept inside the insurance policy. Income tax is generally only paid when the investor starts taking out more money than was originally invested in the insurance portfolio. The taxation of these instruments differs somewhat from traditional investing, and the delay in having to pay income tax, and other benefits related to inheritance taxation are major benefits of these insurance policies.

The objective of the thesis is to examine investment-related insurance policies from the viewpoint of the instruments' benefits and risks to the investors. The thesis inspects domestic and foreign insurance policies, and scrutinizes the advantages, downsides, taxation and especially profitability of using these insurance policies, mainly from the point of view of a private investor.

As a part of the thesis, a spreadsheet was created to help prospective investors assess the profitability of the instruments. The spreadsheet can be used by prospective investors that are interested in the instruments, and also by professionals that work in the relevant fields.

During the thesis it was noted that there are many factors that contribute to the profitability of a policy. Examples of these are the estimated length of the investment, expected profits and expenses of the chosen policy. A potential investor should always study these instruments carefully before making a decision on whether or not to invest in one. They can also rely on a professional to help them assess whether investing in a policy would be profitable in their unique situation.

Investments, taxation, investment-related insurance portfolio, Capital redemption policy

Sisällys

1	Johdanto	9
1.1	Opinnäytetyön tavoitteet	9
1.2	Työn rajaus	9
2	Säästöhenkivakuutukset	10
2.1	Yleiset ominaisuudet	12
2.2	Säästöhenkivakuutusten vertailu muihin säästö- ja sijoitusmuotoihin	13
2.3	Suomalaiset vakuutusyhtiöt	14
2.4	Sijoitussidonnaiset säästöhenkivakuutukset	15
2.5	Perinteiset laskuperustekorkoiset sijoitusvakuutukset	16
2.6	Yhdistelmävakuutukset	16
2.7	Kapitalisaatiosopimukset	17
2.8	Kulut	18
3	Oikeudellinen säätely	19
3.1	Sijoitusvakuutusten lainsäädäntö	19
3.2	Vakuutuksenottajan oikeusturva ja peruutus-oikeus	20
3.2.1	Vakuutussopimuksen muuttaminen	21
3.2.2	Vakuutuksenottajan oikeus irtisanoa vakuutus	22
4	Henkivakuutusten verotus	23
4.1	Yleistä	23
4.2	Tuoton ja tappion verotus	24
4.3	Lahjaverotus	24
4.4	Verotus kuolintapauksessa	25
4.5	Kansainväliset tuotteet	26
5	Kannattavuuden arviointi ja johtopäätökset	27
5.1	Tuotto-odotus	27
5.2	Kulut	28
5.3	Kaupankäynnin tiheys	29
5.4	Säästöaika	29
5.5	Säästön tarkoitus ja kohde	30
5.6	Sijoitusvakuutukseen tai kapitalisaatiosopimukseen saatavilla olevat sijoituskohteet	31
5.7	Sijoitettavan varallisuuden määrä	31
6	Laskentataulukko	31
	Painetut lähteet	34
	Kuviot	35
	Taulukot	36
	Liitteet	37

1 Johdanto

Sijoitussidonnaiset säästöhenkivakuutukset ja kapitalisaatiosopimukset ovat nousseet julkiseen keskusteluun viime vuosina, ja aiheesta julkaistavien artikkelien määrä sekä myytyjen tuotteiden määrä on kasvanut jatkuvasti.

Aihe on hyvin mielenkiintoinen, mutta kyseisistä instrumenteista on kuitenkin löydettävissä huomattavasti vähemmän tietoa, kuin esimerkiksi sijoitusrahastoista tai eläkevakuutuksista. Työn aihe on muotoutunut kirjoittajan omasta työelämässä heränneestä mielenkiinnosta aihealuetta kohtaan.

1.1 Opinnäytetyön tavoitteet

Opinnäytetyön tavoitteena on käsitellä säästöhenkivakuutuksia ja kapitalisaatiosopimuksia yksityissijoittajien näkökulmasta, ja tutkia kyseisten instrumenttien kannattavuutta. Opinnäytetyön pohjana on työelämässä huomaamani sijoitussidonnaisia henkivakuutuksia koskevan tiedon puute. Opinnäytetyön tavoitteena on tuottaa käytettävää tietoa sijoitusvakuutuksista ja kapitalisaatiosopimuksista ja tätä tietoa hyödyntäviä laskentavälineitä työelämän tarpeisiin sekä aiheesta kiinnostuneille sijoittajille.

Pääpaino tarkastelussa asetetaan sijoitussidonnaisille henkivakuutuksille ja niiden erityisominaisuuksille tuloverotuksessa verrattuna perinteisiin sijoitustapoihin. Opinnäytetyön teoriaosuudessa tarkastellaan myös muuntyyppisten säästöhenkivakuutusten ja kapitalisaatiosopimusten ominaisuuksia. Tavoitteena on selvittää säästöhenkivakuutussijoittamisen kannattavuutta verrattuna perinteiseen sijoittamiseen ja tarkastella myös vakuutussijoittamisen riskejä ja hyötyjä. Säästöhenkivakuutukseen tehtävää sijoitusta verrataan perinteiseen, yksityishenkilöiden tapauksessa arvo-osuustilin kautta tapahtuvaan sijoittamiseen.

1.2 Työn rajaus

Opinnäytetyö rakentuu teoriaosiosta, tutkimusosiosta sekä laskentataulukon laatimis- ja kehittämisvaiheesta. Teoriaosuus kertoo yleisesti säästöhenkivakuutusten ja kapitalisaatiosopimusten rakenteesta, tyypeistä, historiasta sekä ominaisuuksista.

Opinnäytetyössä käydään läpi sijoitussidonnaisia henkivakuutuksia, sekä kapitalisaatiosopimuksia yksityissijoittajan näkökulmasta, näin ollen opinnäytetyössä ei käsitellä esimerkiksi yrityksille tai yhteisölle tehtäviä sopimuksia. Opinnäytetyössä käydään myös läpi ulkomaisten yhtiöiden tuotteisiin liittyvää juridiikkaa, mutta ulkomaisten

sopimusten osalta lainsäädäntöä ei ole opinnäytetyön kannalta tarpeen tarkastella kovin syvällisesti. Tutkimuksen lähdemateriaalina käytetään muun muassa alan kirjallisuutta, internet-lähteitä ja oikeudellisia lähteitä.

2 Säästöhenkivakuutukset

Kappaleessa tarkastellaan yleisluontoisesti erilaisten säästöhenkivakuutusten ominaisuuksia, historiaa ja luonnetta sijoitusinstrumenttina. Pääpaino tarkastelussa asetetaan sijoitussidonnaisille säästöhenkivakuutuksille, jotka ovat tällä hetkellä kapitalisaatiosopimusten ohella huomattavasti laskuperustekorkoisia ja yhdistelmävakuutuksia suosittuimpia, ja näyttäisivät kasvattavan suosiotaan edelleen (Taulukko 1).

Kappaleessa tarkastellaan myös muuntyyppisien säästöhenkivakuutusten ominaisuuksia. Säästöhenkivakuutusten ja kapitalisaatiosopimusten verotusta, sekä juridisia ominaisuuksia käsitellään tarkemmin kappaleessa 3.

Säästöhenkivakuutukset jakautuvat karkeasti kolmeen eri ryhmään, laskuperustekorkoisiin säästöhenkivakuutuksiin, yhdistelmävakuutuksiin ja sijoitussidonnaisiin säästöhenkivakuutuksiin. Kapitalisaatiosopimukset taas jakautuvat laskuperustekorkoisiin kapitalisaatiosopimuksiin ja sijoitussidonnaisiin kapitalisaatiosopimuksiin. Laskuperustekorkoiset ja sijoitussidonnaiset henkivakuutukset kuuluvat henkivakuutusluokkiin 1-3, kapitalisaatiosopimukset kuuluvat henkivakuutusluokkaan 6. (Laki vakuutusluokista 526/2008).

Taulukossa 1 tarkastellaan suomalaisten vakuutusyhtiöiden tarjoamissa sijoitussidonnaisissa henkivakuutuksissa ja kapitalisaatiosopimuksissa tällä hetkellä olevan varallisuuden määrää.

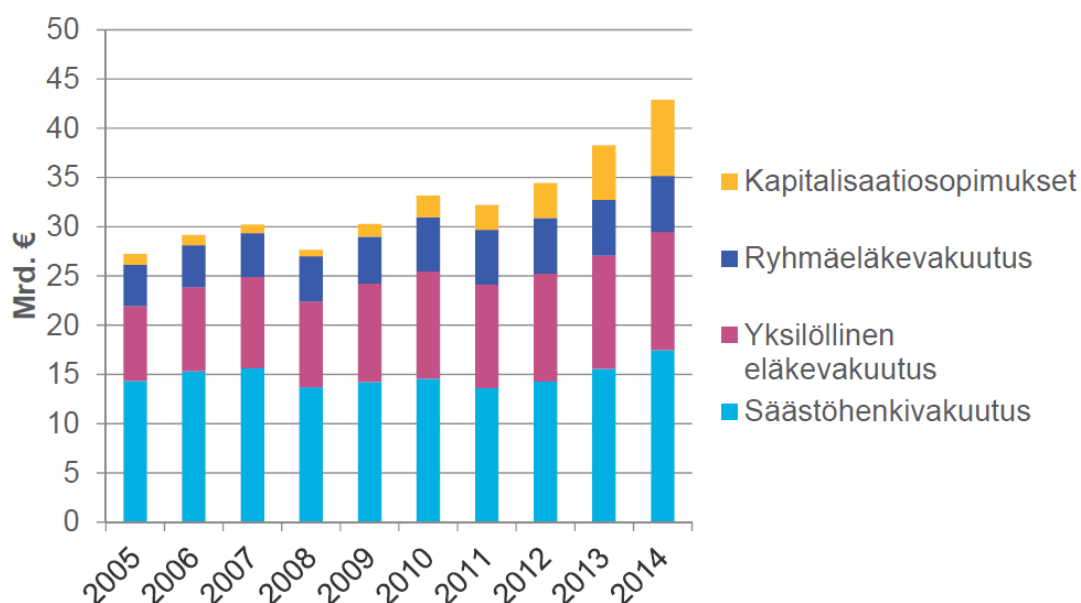
	06/2015	muutos-%	06/2014
Säästöhenkivakuutus			
Perustekorkoiset, yksityiset	4 220	-12,1 %	4 800
Perustekorkoiset, yritykset	83	-51,0 %	168
Sijoitussidonnaiset, yksityiset	14 469	25,8 %	11 501
Sijoitussidonnaiset, yritykset	35	6,5 %	33
Yhteensä	18 807	14,0 %	16 502
Kapitalisaatiosopimukset			
Perustekorkoiset, yksityiset	7	-21,3 %	9
Perustekorkoiset, yritykset	51	35,1 %	38
Sijoitussidonnaiset, yksityiset	6 925	37,4 %	5 039
Sijoitussidonnaiset, yritykset	2 090	23,7 %	1 691
Yhteensä	9 074	33,9 %	6 777

Taulukko 1: Henkivakuutuksen vakuutussäästöt, k 2015 (Finanssialan keskusliitto)

Taulukosta 1 nähdään kesäkuussa 2015 sijoitetun varallisuuden takaisinostoarvo suurimpien suomalaisten vakuutusyhtiöiden vakuutuksissa ja kapitalisaatiosopimuksissa. Kesäkuussa 2015 Suomessa säästöhenkivakuutuksiin oli sijoitettuna yhteensä n. 18,8 miljardia euroa, yli kaksi miljardia euroa enemmän kuin vuotta aiemmin, keäskuussa 2014.

Kapitalisaatiosopimukseen sijoitettuna oleva varallisuus oli noin yhdeksän miljardia euroa. Kasvu , joka oli noin 2,3 miljardia euroa vuoden 2014 kesäkuusta lähtien. Kasvu on tapahtunut pääsääntöisesti sijoitussidonnaisissa sopimuksissa, perustekorkoisiin sopimuksiin sijoitetun varallisuuden määrä oli taas laskenut vastaavana ajankohtana.

Trendi on ollut nouseva niin henkivakuutuksien maksutulossa kuin kapitalisaatiosopimuksissakin viime vuosina, ja maksutulo etenkin kapitalisaatiosopimuksissa on moninkertaistunut viime vuosina, kuten kuviosta 1 voidaan todeta. Kuviosta voidaan tarkastella säästöhenkivakuutusten ja kapitalisaatiosopimusten myynnin kehitystä vuosina 2005-2014.

Henkivakuutuksen vakuutussäästöt 2005 – 2014

Kuvio 1: Henkivakuutuksen vakuutussäästöt 2005-2014 (Finanssialan keskusliitto)

Kuviosta huomataan kapitalisaatiosopimusten jatkuva kasvu viimeisinä vuosina; myös säästöhenkivakuutuksiin sijoitettuna olevan varallisuuden trendi on ollut kasvava.

2.1 Yleiset ominaisuudet

Säästöhenkivakuutus on huomattava nimenomaan pitkäaikaisen säästämisen ja sijoittamisen muoto perinteisen pankki-, rahasto- ja osakesäästämisen rinnalla. Erilaisia säästöhenkivakuutuksia on kolmenlaisia, perinteisiä laskuperustekorkoisia vakuutuksia, yhdistelmävakuutuksia ja sijoitussidonnaisia säästöhenkivakuutuksia.

Säästöhenkivakuutuksen perusajatus on kerryttää vakuutussäästöä ja sijoittaa varat vakuutuksen sisällä tuottavasti, ja useimiten hyvinkin pitkäaikaisesti.

Säästöhenkivakuutuksessa vakuutuksenottaja maksaa vakuutusmaksuja, säästövakuutuksissa jatkuvasti pienempinä summina tai sijoitusvakuutuksissa useimmiten kertamaksuna suoritettavan suurempana sijoitussummana. Sijoitusten tuoton perusteella maksetaan säästö-pääoman lisäksi tuotto-osuutta joko itse vakuutetulle tai muulle määrätulle vakuutuksen edunsaajalle. (Rantala & Kivisaari 2014, 473).

Lyhyen aikavälin sijoitustoiminnasta eli nk. päiväkaupasta kiinnostuneelle sijoittajalle sijoitussidonnaiset vakuutukset eivät useimmiten sovellu, sillä vakuutusyhtiö on usein pidättänyt itsellään rahaston vaihdon toteuttamisaikaa useamman pankkipäivän verran, joka käytännössä tarkoittaa että kaupankäynti ei useimmiten ole reaaliaikaista ja saattaa kestää jopa päiviä riippuen vakuutusyhtiöstä. (Säästö- ja sijoitusvakuutusten valintaopas 2008.) Säästöhenkivakuutukset soveltuvat useimmiten nimenomaan pitkäaikaiseen säästämiseen. Vakuutukset sovitaan useimmiten ainakin viisi tai kymmenen vuotta eteenpäin, joissain tapauksissa jopa elinikäisiksi. (Rantala & Kivisaari 2014, 473.)

Perinteisessä vakuutus sopimuksissa säästöille maksetaan aina tietyin aikavälein laskuperustekorkoa ja asiakashyvitystä. Tämä pienentää huomattavasti vakuutuksenottajan riskiä ja kasvattaa vuorostaan vakuutusyhtiön ottamaa riskiä. Laskuperustekorkoisissa sopimuksissa vakuutuksenottaja ei voi useimmiten odottaa kovin suuria tuottoja. Korkeampaa tuottoa ja riskiä hakeville sijoittajille sopivat huomattavasti paremmin esimerkiksi sijoitussidonnaiset Unit-Linked-vakuutukset.

Vakuutuksen arvon voi myös myydä takaisin vakuutusyhtiölle ennen sopimuksen määräaika. Vakuutuksenottaja voi siis nostaa säästönsä vakuutuksesta koska tahansa, toisin kuin esimerkiksi eläkevakuutus sopimuksissa ja PS-sopimuksissa. Vakuutus alalla tästä toimenpiteestä käytetään nimitystä takaisinosto. Takaisinostossa vakuutusyhtiö niinsanotusti ostaa itsensä vapaaksi vakuutus sopimukseen liittyvistä velvoitteista, vaikka useimmiten varojen nostoaikkeen aloitteentekijä onkin vakuutuksenottaja. (Rantala & Kivisaari 2014, 474.)

2.2 Säästöhenkivakuutusten vertailu muihin säästö- ja sijoitusmuotoihin

Säästöajat ovat usein vakuutussäästämässä yleensä huomattavan pitkiä. Säästämis- ja sijoitusvälineenä henkivakuutukset soveltuvat parhaiten nimenomaan pitkäaikaiseen säästämiseen, tästä johtuen vakuutusajaksi sovitaan usein esimerkiksi viisi tai kymmenen vuotta, tai vieläkin pitempi jakso.

Tuottomekanismit eroavat myös huomattavasti verrattaessa pankkisäästämiseen ja sijoituksiin. vakuutussäästämisen ja pankkisäästämisen periaatteellisena erona on se, että vakuutuksesta saavat vakuutuksen päätettyä vakuutussumman nostaa vain henkilöt, jotka ovat vielä elossa vakuutuksen päätyttyä. Pankkisäästön nostaminen taas ei ole samalla tavalla riippuvainen vakuutuksenottajan elämisestä tai kuolemasta.

Mikäli pankkitilin tai rahasto-osuuden omistaja kuoleisi sijoitusaikana, perikunnalla on oikeus talletukseen tai sijoitukseen. Puhtaassa säästöhenkivakuutuksessa ei siis maksettaisi vakuutuksen säästöä perillisille tai vakuutetun kuolinpesälle, jos vakuutettu kuolisi ennen vakuutuksen päättymispäivää, ja vakuutukseen ei liittyisi kuolemanvaraturvaa.

Tämän vuoksi lähestulkoon kaikkiin säästöhenkivakuutuksiin liitetään kuolemanvaraturva, joka periaatteessa voi olla mikä tahansa prosenttiosuus senhetkisestä sijoitussummasta, mutta uusissa sopimuksissa se on useimmiten suurin piirtein 100 prosenttia senhetkisestä säästöstä. Pitkän aikaa sitten solmituissa vakuutus sopimuksissa kuolemanvaraturva oli yleisesti esimerkiksi 95 tai 105 prosenttia, mutta uusi vakuutusyhtiölaki on mahdollistanut kuolemanvaraturvan asettamisen 100 prosenttiin senhetkisestä vakuutussäästöstä.

Kuolemanvaraturvan avulla vakuutuksenottajan kuollessa vakuutuksen vielä ollessa voimassa säästö voidaan määrätä vakuutuskorvauksena joko kuolinpesälle, tai nimetyille edunsaajille. Puhtaita säästövakuutus sopimuksia ei nykypäivänä juurikaan myönnetä itsenäisinä vakuutuksina, vaan niitä voidaan käyttää rakennemuutoksina erilaisissa vakuutusyhdistelmissä, jolloin niihin lähes aina liitetään myös kuolemanvaraturva.

Vertailtaessa säästöhenkivakuutuksia muihin instrumentteihin on myös otettava huomioon, että osa vakuutusmaksuista menee vakuutusyhtiön kuluihin, siinä missä pankit käyttävät osan korkomarginaalistaan liikekuluihinsa. Joustavamaksuisten vakuutusten liikekuluja on kuitenkin ryhdytty rahoittamaan osittain myös vakuutussäästön arvoon liitännäisillä erillä. Näin ollen myös sijoitussidonnaisten vakuutusten kulurakenteissa on lähestytty pankkien käytäntöjä. (Rantala & Kivisaari 2014, 477-480.)

Eräs tärkeimmistä eroista muihin sijoitusmuotoihin verrattuna liittyy säästöhenkivakuutuksen verotukseen. Tuloveroa maksetaan pääsääntöisesti vasta vakuutuksen tuotto-osuutta nostettaessa, tai perintötapahtuman johdosta, joka mahdollistaa sijoitusten vaihtamisen vakuutuksen sisällä ilman sijoitusaikana maksettavaa tuloveroa. Verotusta käsitellään tarkemmin kappaleessa 3.

2.3 Suomalaiset vakuutusyhtiöt

Suomessa on useita eri vakuutusyhtiöitä jotka tarjoavat sijoitussidonnaisia henkivakuutuksia ja kapitalisaatiosopimuksia. Finanssialan keskusliitto kerää vuosittain tietoa eri yhtiöiden maksutuloista, josta nähdään uusien maksujen määrä sijoitusvakuutuksiin ja kapitalisaatiosopimuksiin. Taulukossa 2 vuoden 2014 maksutuloon pohjalta eri yhtiöiden myyntiä, ja eri yhtiöiden suhteellista osuutta sijoitussidonnaisten henkivakuutuksien ja kapitalisaatiosopimusten maksutulon määrää tarkastellen.

	Sijoitussid. henki	Kapitalisaatio- sopimus	t
Nordea Henkivakuutus Suomi Oy	667	1 675	
OP-Henkivakuutus Oy	924	74	
Mandatum Henkivakuutusosakeyhtiö	346	438	
LähiTapiola Keskinäinen Henkivakuutusyhtiö	166	22	
Vakuutusosakeyhtiö Henki-Fennia	93	11	
Aktia Henkivakuutus Oy	83	0	
Sp-Henkivakuutus Oy	76	2	
Aurum Sijoitusvakuutus Oy	9	0	
Keskinäinen Vakuutusyhtiö Kaleva	0	0	
Keskinäinen Henkivakuutusyhtiö Suomi	0	0	
Försäkringsaktiebolaget Liv-Ålandia	0	0	
Henkivakuutusosakeyhtiö Retro	0	0	
Kotimaiset yhteensä	2 363	2 222	
Kotimaiset yhteensä 2013	2 032	1 943	
Kasvu-%	16,3	14,3	
Handelsbanken Henkivakuutus	94	26	
Kaikki yhteensä	2 458	2 248	
Kaikki yhteensä 2013	2 106	1 965	
Kasvu-%	16,7	14,4	

Taulukko 2: Henkivakuutusyhtiöiden maksutulot Suomessa vuonna 2014 (Milj €). (Finanssialan keskusliitto)

Taulukosta huomataan, että eri yhtiöiden myymät tuotteet vaihtelevat huomattavasti. Etenking Nordean myynti on painottunut huomattavasti kapitalisaatiosopimuksiin vuonna 2014, ja esimerkiksi OP-Ryhmän omistaman OP-Henkivakuutus Oy:n maksutulosta vain murto-osa kohdistui kapitalisaatiosopimuksiin. Nordea Henkivakuutus Suomi Oy:n osuus kotimaisten vakuutusyhtiöiden kapitalisaatiosopimusten maksutulosta vuonna 2014 oli huikea, noin 75,4 prosenttia. Jopa hiukan yli kolme neljäsosaa kapitalisaatiosopimuksiin maksetusta uudesta pääomasta vuonna 2014 tuli siis Nordea Henkivakuutus Suomi Oy:n kautta.

Vastaavasti OP-Henkivakuutus Oy:n osuus sijoitussidonnaisista henkivakuutuksista on huomattava, ja yhtiön myynti kattaa lähes 40 prosenttia suomalaisten vakuutusyhtiöiden sijoitussidonnaisiin henkivakuutuksiin kohdistuvasta maksutulosta.

On mielenkiintoista huomata, että eri vakuutusyhtiöt näyttävät painottavan eri tuoteryhmien myyntiä erittäin paljon.

2.4 Sijoitussidonnaiset säästöhenkivakuutukset

Sijoitussidonnaiseen henkivakuutukseen sijoittaessa asiakas valitsee vakuutusyhtiön asettamista sijoitusrahastoista tai muista sijoituskohteista haluamansa kohteet, joiden tuottoihin vakuutuksen arvo sidotaan. Toisin kuin joissain EU-maissa, vakuutuksenottajan vaikutusmahdollisuuksista sijoituspäätöksiin ei ole säännelty suomalaisessa verolainsäädännössä (Verotus 1/2012, 81). Tämä mahdollistaa lähes rajattoman valikoiman sijoitusvakuutuksen sisälle ostettaviksi sijoituskohteiksi.

Tämä tekee sijoitussidonnaisista vakuutuksista hyvin mielenkiintoisen sijoitusmuodon suomalaisille verrattuna moniin muihin maihin. Lainsäädännön puitteissa sijoittaja voi periaatteessa sijoittaa mihin tahansa haluamaansa sijoituskohteeseen sijoitusvakuutuksen sisällä. Eräs huomattava tekijä sijoitusvakuutusta valittaessa onkin sijoitusvakuutuksiin saatavilla olevien sijoituskohteiden määrä ja luonne, useat vakuutusyhtiöt tarjoavat hyvin erilaisia mahdollisuuksia sijoituskohteiksi, siinä missä toisten vakuutusyhtiöiden sijoitusvakuutuksen sisällä oleviksi sijoituskohteiksi saatavien vaihtoehtojen määrä on huomattavasti pienempi.

Perusideana sijoitussidonnaisissa vakuutuksissa on, että vakuutuksenottaja kantaa itse riskin sijoitusvakuutuksen sisällä olevien sijoituskohteiden kehityksestä, mutta vastaavasti hyötyy suoraan itse myös sijoitusten arvonnoususta. Vakuutuksen sisällä varoja voidaan sijoittaa joko yhteen tai huomattaviin määriin eri sijoituskohteita, riippuen tuotteesta. Sijoitussidonnaiset vakuutukset voivat olla joko jatkuvamaksuisia säästöhenkivakuutuksia, tai kertamaksuisia sijoitusvakuutuksia. Sijoitussidonnaisissa vakuutuksissa ei useimmiten ole minkäänlaista takuuta tuoton kehityksestä (Rantala & Kivisaari 2014, 480-481).

Näin ollen sijoitussidonnaiseen vakuutukseen sijoittavalla henkilöllä tulisi olla kohtuullinen määrä sijoituskokemusta, tai vaihtoehtoisesti käyttää ammattilaisen apua sijoituskohteiden valinnassa. Tuoton lisäksi myös vakuutuksen kulut vaikuttavat sijoitusvakuutuksesta saatavaan hyötyyn, ollakseen sijoittajalle mielekäs sijoitussidonnaisen henkivakuutuksen tuomien hyötyjen tulisi aina olla suurempia, kuin vakuutuksesta aiheutuvat kulut ovat.

2.5 Perinteiset laskuperustekorkoiset sijoitusvakuutukset

Perinteisissä laskuperustekorkoisissa säästöhenkivakuutuksissa vakuutuksen tuotto muodostuu laskuperustekorosta, joka on prosentuaalinen korko jota maksetaan vakuutussäästölle, ja asiakashyvityksestä. Laskuperustekorko vaihtelee useimmiten yleisen korkotason mukaan, josta johtuen tällä hetkellä laskuperustekorot ovat uusissa sopimuksissa yleisesti hyvinkin matalia.

Asiakashyvitys muodostuu vakuutusyhtiön vakuutuksista ansaitseman tuoton ylijäämästä, josta vakuutusyhtiöiden on vakuutusyhtiölain mukaan palautettava kohtuullinen osa saadusta ylijäämästä lisäetuina ylijäämän jakoon osallisille vakuutuksille. Kyseiset lisäedut eivät vaihtelee huomattavasti vuosittain, vaan lain mukaan asiakashyvityksissä on pyrittävä jatkuvuuteen, joka johtaa yleisesti asiakashyvityksen määrän tasaisuuteen vuodesta toiseen, joskin määrä voi muuttua huomattavastikin pitkällä aikavälillä. (Rantala & Kivisaari 2014, s. 478).

2.6 Yhdistelmävakuutukset

Yhdistelmävakuutukset ovat sijoitus- tai säästövakuutuksen ja henkivakuutuksen yhdistelmiä, joka tunnetaan myös nimellä Y-Vakuutus. Tämänlaiset vakuutukset olivat erittäin suosittuja suomen henkivakuutuksen historian alkutaipaleella. Yhdistelmävakuutuksen perusideana oli, että sijoittajalle maksetaan tietty summa ennalta määrättyä ajankohtana riippumatta siitä, onko vakuutuksenottaja elossa kyseisenä ajankohtana. Nykypäivänä tämänlaisia vakuutussopimuksia ei juurikaan solmita (Taulukko 1).

Säästö- ja sijoitussidonnaisia henkivakuutuksia tehdään lähinnä sijoitussidonnaisina, tai laskuperustekorkoisina, ja niihin liitetään kuolemanvaraturva jonka johdosta vakuutuksen nykyarvo maksetaan kuolemanvaraturvan prosenttiosuudella kerrottuna joko asiakkaalle itselleen asiakkaan ollessa elossa vakuutuksen erääntyessä, tai määrätuille edunsaajille. Tämä mahdollistaa usein huomattavasti joustavamman rakenteen vakuutuksille niin vakuutusyhtiön, kuin vakuutuksenottajan näkökulmasta. Yritykset voivat kuitenkin edelleen rakentaa yhdistelmävakuutuksia, joilla on tarkoitus parantaa työntekijöiden sosiaaliturvaa yli lain minimivaatimusten. (Rantala & Kivisaari 2014, 479).

2.7 Kapitalisaatiosopimukset

Yksityishenkilöille tehtyt kapitalisaatiosopimuksien myynti on kasvanut kovaa vauhtia viime vuosina. Kapitalisaatiosopimukset yksityishenkilöille tehtynä ovat juridisesti hyvin mielenkiintoisia instrumentteja. Kapitalisaatiosopimus on oikeastaan ainoastaan sopimus asiakkaan ja vakuutusyhtiön välillä, jossa asiakas sijoittaa tietyn määrän kapitalisaatiosopimukseen, ja hänellä on oikeus saada sopimukseen kertynyt pääoma takaisin sopimuksessa ennalta sovittuna ajankohtana. Kyseessä on siis käytännössä takaisinmaksusopimus.

Kapitalisaatiosopimukset lykkäävät henkilökohtaista tuloverotusta samalla tavalla kuin sijoitusvakuutukset, kapitalisaatiosopimuksen sisällä voitollisten sijoitusten myynti ei realisoi veroseuraamuksia vakuutusyhtiölle, eikä myöskään kapitalisaatiosopimuksen omistajalle. Kapitalisaatiosopimuksia verotetaan tuloverolain mukaan, huomattavaa kuitenkin on, että tilanteeseen jossa yksityishenkilö nostaa kapitalisaatiosopimuksesta varallisuutta ei löydy tuloverolaista kohtaa joka selkeyttäisi verotusta. Vakiintuneen käytännön mukaan kuitenkin nostettaessa sopimuksesta pääomaa, kapitalisaatiosopimuksen tuotto-osuudesta, eli nosto-osuudesta joka ylittää alunperin kapitalisaatiosopimukseen maksetun summan, maksetaan tuloveroa, eli tähän asti kapitalisaatiosopimuksia on verotettu kuten sijoitusvakuutuksia.

Kapitalisaatiosopimuksessa myöskään ole vakuutettua henkilöä, eikä sopimukseen muodostu samanlaista riskielementtiä, joka on ominainen sijoitusvakuutuksille.

Kapitalisaatiosopimukset kuitenkin luetaan juridisesti henkivakuutuksiksi, ne lukeutuvat vapaaehtoiisiin henkivakuutuksiin. Pääomaa voidaan myös nostaa tämänhetkisissä sopimuksissa takaisin myös osanostoilla, kummankin sopimuksen osapuolen yhteisellä päätöksellä.

Sijoitussidonnaisissa kapitalisaatiosopimuksissa itse sijoituskohteet ovat vakuutusyhtiön omaisuutta samoin kuin sijoitusvakuutuksissa. Sijoituskohteiden tuotot maksetaan myös vakuutusyhtiölle suoraan, eikä kapitalisaatiosopimuksen tekijällä ole välitöntä oikeutta tuottoon tai osinkoon, mutta niillä hyvitetään sopimuksen mukaisesti itse kapitalisaatiosopimuksen pääomaa.

Tarkasteltaessa kapitalisaatiosopimuksen osanostoja, verokohtelussa täytyy myös huomioida kapitalisaatiosopimuksen luonne. Kapitalisaatiosopimus on lähtökohtaisesti kertyneen pääoman takaisinmaksuun sitova sopimus vakuutusyhtiön ja vakuutuksenottajan välillä. Mikäli kapitalisaatiosopimuksessa on lainmukainen maininta siitä, että sopimuksesta maksetaan ensin alkuperäinen pääoma takaisin ennen tuotto-osuutta, verotuslainsäädännöstä on hankalaa löytää perusteluja siihen, että kyseistä sopimusta ei kunnioitettaisi verotuksessa. Kyseessä on siis tällä hetkellä lain mahdollistama järjestely. Mikäli nykyistä toimintatapaa

haluttaisiin muuttaa, tulisi muutosta todennäköisesti pohjustaa uudella lainsäädännöllä. On kuitenkin pidettävä mielessä tärkeitä valtiosäädäntöoikeudellisia kysymyksiä, kuten perusteltuja odotuksia ja omaisuuden suoja. (Ossa 2013, 214-216.)

2.8 Kulut

Sijoitusvakuutuksista ja kapitalisaatiosopimuksista kiinnostuneen sijoittajan täytyy aina muistaa, että sopimuksissa on myös vakuutusyhtiön ottamia kuluja, sekä sisällöksi valittavissa instrumenteissa saattaa olla oma kulurakenteensa. Kulut eroavat eri yhtiöiden välillä. Sijoittajan tulisi aina verrata sijoitusvakuutuksen kuluja, ja sopimuksesta saatavaa hyötyä verotuksen, sekä esimerkiksi myyntivoittojen ilmoitusvelvollisuuden helpottumisen muodossa. Prospektiivisen sijoittajan tulisi pohtia ja varmistua siitä, että sopimus on kannattava sopimuksesta aiheutuvien kulujen jälkeen.

Tähän vaikuttaa usea asia, esimerkiksi verohyödyn määrä vaihtelee huomattavasti kaupankäynnin määrästä riippuen. Mikäli sijoitusvakuutuksen sisällä ei vaihdeta sijoituskohteita ollenkaan sijoitusaikana, ainoa mahdollinen verohyöty tulisi sijoituskohteiden mahdollisten osinkoverojen lykkäämisellä. Usein sopimuksia tehdään kohtuullisen suurille rahasummille, ja pienillä sijoitussummilla sopimus ei välttämättä ole kannattava, tämän vuoksi sijoittajan tulisi ymmärtää tarkasti sijoitusvakuutuksesta tai kapitalisaatiosopimuksesta saatava hyöty, ja mielellään laskea hyötyjen suhde kuluihin oman salkkunsä sekä kaupankäyntitiheydensä pohjalta.

Jotkut yhtiöt käyttävät myös eri kulurakennetta suuremmille sijoitussummille, ja tiettyyn rahsummaan asti kulut ovat suuremmat kuin suuremmille rahasummille.

Kuluina otetaan yleisimmin merkintäpalkkio, joka on tietty kertamaksuinen summa joka maksetaan vakuutusopimusta tehtäessä. Lunastuspalkkio, joka maksetaan vakuutuksesta varoja nostettaessa. Vuotuinen hallinnointipalkkio, joka maksetaan vuosittain vakuutusyhtiölle vakuutuksen hallinnoinnista. Kaupankäynti- ja toimenpidepalkkiot, joita useimmiten maksetaan kun sijoituskohteisiin tehdään muutoksia tai pyydetään dokumentointia kyseisestä vakuutuksesta.

Sijoitusaikojen ollessa usein pitkiä, sijoittajan tulisi kiinnittää erityistä huomiota vuotuisiin palkkioihin, joita useimmiten maksetaan huomattavan monta kertaa vakuutusopimuksen aikana, siinä missä merkintä- ja lunastuspalkkiot ovat kertaluontoisia.

3 Oikeudellinen säätely

Sijoitusvakuutuksiin ja kapitalisaatiosopimuksiin liittyy paljon mielenkiintoista juridiikkaa, kapitalisaatiosopimuksen osalta lainsäädäntöä käsiteltiin kappaleessa 2.7. Tässä kappaleessa perehdytään pääasiassa sijoitusvakuutusten lainsäädäntöön, mutta käydään myös sivuten läpi kapitalisaatiosopimuksiin liittyvää juridiikkaa.

3.1 Sijoitusvakuutusten lainsäädäntö

Eräs huomattava seikka sijoitusvakuutuksiin liittyen on, että sijoitusvakuutuksen omistajalla ei ole omistussuhdetta sijoitusvakuutuksen sisällä oleviin sijoituksiin. Sijoittaja hyötyy sijoitusten arvonnoususta vakuutuksen arvonkehityksen muodossa, mutta sijoittajilla ei ole esimerkiksi äänivaltaa osakeyhtiöiden yhtiökokouksissa sijoitusvakuutuksen sisällä olevien osakkeiden johdosta. Sijoituskohteet omistaa vakuutusyhtiö.

Toinen juridisesti mielenkiintoinen lainsäädännöllinen kohta on sijoitusvakuutuksiin liittyvä riski, eli tappionvaara. Tappionvaara eli riskin piirre koskee useimmiten henkivakuutussäästämistä ja eläkevakuutuksia. Sen voidaan tulkita olevan esimerkiksi iän myötä tulojen heikkeneminen, tai jos vakuutettu ei elä enää vakuutuksen eräntymispäivänä. Puhtaassa säästövakuutuksessa vakuutussumman voisi nostaa ainoastaan vakuutuksenottaja, jos hän on elossa säästöaikana. (Rantala & Kivisaari 2014, 73)

Vakuutussäästäminen eroaa muista säästömuodoista siten, että varojen nostoajankohta on tiedossa sopimuksen tekohetkestä, näin ollen riskipiirre on historiallisesti muodostunut siitä, elääkö vakuutettu nostoajankohtaan asti.

On kuitenkin huomattava, että vakuutettu voi myydä vakuutuksensa takaisin vakuutusyhtiölle jo ennen vakuutuksen päättymispäivää, ja nostaa näin ollen varansa pois vakuutuksesta. Tätä kutsutaan vakuutuksen takaisinostoksi. Käytännössä takaisinostotilanteessa vakuutusyhtiö ostaa itsensä vapaaksi vakuutus sopimuksen velvoitteista. Takaisinoston aloitteentekijä on kuitenkin lähes poikkeuksetta vakuutuksenottaja.

Kulujen kattaminen eroaa myös pankkisäästämisestä. Siinä missä pankit rahoittavat kustannuksensa useimmiten anto- ja ottolainauksen korkoerolla, henkivakuutusyhtiöt kattavat kustannuksensa itse vakuutusmaksuista perittävillä kustannuksilla. (Rantala & Kivisaari 2014, 473).

On myös huomattava, että puhtaita säästövakuutuksia ilman kuolemanvaraturvakomponenttia ei kuitenkaan juuri ollenkaan enää myönnetä, vaan nykyisin säästö- ja

sijoitusvakuutus sopimukseen lisätään kuolemanvaraturva lähes poikkeuksetta. (Rantala & Kivisaari 2014, 479).

Viimeisin näistä riskeistä muodostuu kuitenkin sikäli mielenkiintoiseksi, että nykyisen vakuutuslainsäädännön mukaan kuolemanvaraturvan avulla voidaan sopia, että vakuutussäästö maksetaan 100-prosenttisesti joko nimetyille edunsaajille, tai kuolinpesälle vakuutuksenottajan kuolintapauksessa. Tällöin voidaan kyseenalaistaa voidaanko vakuutetun kuolemaa vakuutusaikana oikeastaan enää pitää riskinä.

Tämä ei kuitenkaan enää uudistetun vakuutuslainsäädännön jälkeen ole ollut olennaista, sillä nykyinen säädös henkivakuutusluokista 1-3 ei enää edellytä riskin liittymistä vakuutukseen. (Laki vakuutusluokista, 526/2008.)

Edunsaajamääräys on verotuksellisesti tärkeä. Verolakien mukaan lähiomaisille maksettavaa vakuutuskorvausta kohdellaan verotuksen osalta huomattavasti muita korvauksensaajia kevyemmin. Ilman edunsaajamääräystä myös kuolemantapauskorvaus maksetaan kuolinpesään. Vakuutuksenantajan edustajan on vakuutus sopimusta tehtäessä kerrottava vakuutuksenottajalle edunsaajamääräyksen tarpeellisuudesta. (Rantala & Kivisaari 2014, 73).

3.2 Vakuutuksenottajan oikeusturva ja peruutusoikeus

Lähtökohtaisesti vakuutusyhtiön kanssa solmittu sopimus on molempia osapuolia sitova. Vakuutus sopimus lain nojalla vakuutuksenottajalla on myös oikeus peruuttaa ostamansa sijoitusvakuutus. Peruutus voi myös kohdistua ajassa taaksepäin, ja johtaa siihen että sopimus ei ole ollut ollenkaan voimassa.

Vakuutuksen peruuttamiseksi ei sijoittajan tarvitse esittää mitään erityistä syytä. Peruutus on kuitenkin tehtävä kirjallisella ilmoituksella vakuutuksenantajalle viimeistään 30 päivän päästä siitä päivästä, jolloin vakuutuksenottaja saa tiedon vakuutustarjouksen hyväksymisestä. Peruuttamisaika alkaa kulua kuitenkin vasta kun vakuutuksenottajalle on toimitettu tarvittavat lainmukaiset asiakirjat, esimerkiksi vakuutus kirja ja vakuutusehdot. Mikäli kyseessä on etämyynti, vakuutuksenottajan täytyy myös saada kuluttajansuojalaissa määritellyt tiedot ja sopimusehdot.

Vakuutuksenantajan on viimeistään 30 päivän päästä, viivytystä palautettava vakuutuksenottajan vakuutus sopimukseen maksetut varat. Vakuutuslainsäädännössä on kuitenkin säädetty, että jos vakuutuksen arvo riippuu sijoitusten arvonkehityksestä, vakuutuksen tarjoaja saa vähentää palautettavista varoista määrän joka vastaa sijoitussisällön arvonalentumista peruuttamis ilmoituksen saapumista vastaavana päivänä. Tämä lainsäädäntö

estää sijoittajaa peruuttamasta itselleen epäedullisesti kehittyneen sijoitusvakuutuksen, ja käytännössä maksattamasta tappiota vakuutusyhtiöllä.

Mikäli muunlaista selvitystä peruuttamisilmoituksen vakuutusyhtiöön saapumispäivästä ei pystytä esittämään, postissa lähetetyn ilmoituksen oletetaan saapuneen vakuutusyhtiölle seitsemäntenä päivänä kirjeen lähettämisestä, ja sähköisestä lähetettävän ilmoituksen oletetaan saapuvan samana päivänä kun ilmoitus lähetettiin.

Mikäli vakuutukseen liittyy myös jokin muu vakuutus, kyseinen liitännäisvakuutus peruuntuu myös automaattisesti vakuutuksenottajan peruessa pääasiallisen vakuutuksen.

Vakuutuksenantaja saa periä liitännäisvakuutuksen maksuja siltä ajalta kun vakuutus ehti jo olla voimassa, kunhan tästä on erikseen ilmoitettu vakuutuksenottajalle jo etukäteen. (Norio-Timonen 2010, Kappale 2.3)

3.2.1 Vakuutussopimuksen muuttaminen

Lähtökohtaisesti tehdyt vakuutussopimukset ovat sitovia sopimusehdoiltaan, ja sovittuja ehtoja voidaan yleisesti muuttaa ainoastaan vakuutuksenottajan ja vakuutuksenantajan yhteistuumiin niin sopiessa. Vakuutussopimuksiin, joissa toisella osapuolella on yksipuolinen oikeus sopimusehtojen muuttamiseen, on suhtauduttu hyvinkin pidättyvästi. Vakuutussopimusten ollessa usein hyvinkin pitkiä, ajan kuluessa esimerkiksi lainsäädäntö voi muuttua useastikin, minkä johdosta jompikumpi osapuolista haluaisi muuttaa vakuutuksen ehtoja.

Vakuutussopimuslaki ei kuitenkaan anna vakuutuksenottajalle yksipuolista oikeutta vaatia sopimukseen muutoksia. Tämän vuoksi sopimusta tehdessä on tärkeää tarkastella, mikäli jommallakummalla sopijapuolista on oikeus muuttaa sopimusehtoja toisen sopimuksen osapuolen kannasta riippumatta.

Vaikka vakuutussopimuslaki ei yleisesti anna vakuutuksenottajalle oikeutta sopimuksen muuttamiseen yksipuolisesti, usein muutoksia voidaan kuitenkin tehdä neuvottelemalla toisen osapuolen kanssa. Muutoksen seurauksena esimerkiksi vakuutuksen kulut voivat kuitenkin nousta, ja vakuutusyhtiö voi myös neuvotella omalta osaltaan esimerkiksi haluamaansa ehtomuutosta, ja vaatia jonkin muun ehdon muuttuvan mikäli ehtomuutos toteutetaan. Mikäli vakuutusehtojen muutoksesta ei päästä yhteisymmärrykseen, vakuutuksenottajan ainoaksi vaihtoehdoksi jää usein vakuutuksen irtisanominen.

Vakuutuksenantajalla on tietyissä vakuutussopimuslain listaamissa tilanteissa oikeus muuttaa sopimuksen ehtoja yksipuolisesti. Nämä säännökset poikkeavat vahinkovakuutuksiin

kohdistuvista säännöistä. Vakuutuksenottajalla on myös yksipuolinen oikeus muuttaa vakuutusehtojaan vakuutuksenottajan kannalta edullisemmiksi.

Monissa tapauksissa elinkeinoharjoittajat voivat muuttaa sopimustensa ehtoja sillä tavalla, että uusia voimaantulevia ehtoja sovelletaan tietystä hetkestä eteenpäin uusiin, sekä jo olemassaoleviin sopimuksiin. Vakuutus sopimuksissa näin ei kuitenkaan voida toimia. Niissäkin tapauksissa, kun vakuutusyhtiö haluaa muuttaa vakuutusehtoja koko omistamassaan vakuutuskannassa, muutokset täytyy tehdä jokaisessa vakuutus sopimuksessa noudattaen vakuutus sopimuslain menettelysääntöjä. Käytännössä tämä johtaa siihen, että ehtomuutosten tekeminen koko vakuutusyhtiön vakuutuskantaan on hyvin työlästä ja voi kestää erittäin pitkän aikaa. (Norio-Timonen 2010, Kappale 2.4).

3.2.2 Vakuutuksenottajan oikeus irtisanoa vakuutus

Vakuutus sopimuslain mukaan vakuutuksenottaja voi milloin tahansa irtisanoa vakuutuksen päättymään kyseisen vakuutuskauden aikana. Vakuutuksenottajalla ei kuitenkaan ole irtisanomisoikeutta jos vakuutuksen voimassaoloaika on vähemmän kuin 30 päivää. Irtisanominen ei ole sama asia kuin vakuutuksen peruuttaminen, sillä se kohdistuu juridisesti ainoastaan tulevaisuuteen.

Irtisanominen on pätevä ainoastaan jos irtisanominen on suoritettu kirjallisesti. Suullisesti tehdyt irtisanomiset ovat mitättömiä. Vakuutuksenottajan ei kuitenkaan tarvitse välttämättä esittää mitään perusteltua syytä vakuutus sopimuksen irtisanomiseen. Vakuutuksenottaja voi näissä tapauksissa itse määrätä vakuutuksen päättymishetken, ja mikäli päättymisaikaa ei ole erikseen ilmoitettu, vakuutuksen katsotaan päättyvän silloin kuin irtisanomisilmoitus on toimitettu, tai lähetetty vakuutusyhtiölle.

Mikäli vakuutus sopimus lopetetaan sovittua ajankohtaa aikaisemmin, ja mikäli vakuutusmaksuista ei ole kertynyt ollenkaan säästöä, vakuutuksenottajalla on oikeus saada itselleen takaisin vakuutusmaksut, jotka kohdistuvat aikaan jolloin sopimus on ollut jo päättynyt. Vakuutusehdoissa selvennetään miten palautettava varallisuus määräytyy.

Vakuutus sopimuksen irtisanominen on yleisesti tehty helpoksi vakuutusottajalle. Vakuutuksenottajan tulisi kuitenkin harkita tarkasti, mikäli tätä keinoa käytetään. Siinä missä vahinkovakuutuksissa on yleisesti mahdollista sopia uusi, vastaava vakuutus, henkilövakuutuksissa irtisanomisesta voi syntyä vakuutuksenottajalle s peruuttamatonta vahinkoa. Vastaavilla vakuutusehdoilla ei enää välttämättä saada vakuutusta toisista vakuutusyhtiöistä. (Norio-Timonen 2010, Kappale 2.5.2).

4 Henkivakuutusten verotus

Kappaleessa tarkastellaan sijoitusvakuutusten ja kapitalisaatiosopimusten verotusta. Pääpaino tarkastelussa on sijoitusvakuutuksissa. Kappaleen tarkoituksena on käydä läpi käytännönläheisesti kyseisten instrumenttien yleisiä verotuksellisia ominaisuuksia, eikä niinkään käydä kyseisiin instrumentteihin liittyviä säädöksiä sekä niiden historiaa läpi huomattavan syvällisesti. Sijoitusvakuutusten ja kapitalisaatiosopimusten edullinen verokohtelu perustuu verotuksen lykkäämiseen kunnes tuottoa nostetaan, tai vakuutetun kuolinhetkeen.

Eräs erittäin tärkeä huomio sijoitusvakuutuksiin liittyen on, että vakuutusta ei välttämättä koskaan veroteta tuloverolain mukaan, vaan mikäli vakuutus on voimassa vakuutetun kuolinhetkeen, ja määrättyinä edunsaajina on ainoastaan lähiomaisia jotka luetellaan tarkemmin allaolevassa kappaleessa, verotetaan sijoitusvakuutuksen kuolemanvaraturvan korvaus puhtaasti perintöveroasteikon mukaisesti, joka on huomattavasti tuloveroa alhaisempi veroasteikko. Lisäksi jokainen edunsaaja saa vähintään 35 000 euroa verovapaasti kuolemanvaraturvan pohjalta maksetun korvauksen lukeutuessa henkivakuutuskorvaukseksi. 35 000 euron verovapaata osuutta ei ole kapitalisaatiosopimuksesta kuolintapauksessa maksettavassa korvauksessa, sillä kapitalisaatiosopimuksessa ei ole henkivakuutettua.

4.1 Yleistä

Henkivakuutuksen ja siitä tehtävien lahjoitusten ja nostojen verokohtelusta säädetään tuloverolaissa vakuutuksenottajan ollessa vielä hengissä, ja tuloverolaissa tai perintö- ja lahjaverolaissa mikäli vakuutettu kuolee henkivakuutuksen voimassaoloaikana. Tuloverolaissa säädetään seuraavasti verotuksesta vakuutuksenottajan ollessa vielä elossa:

Henkivakuutukseen perustuvasta vakuutus suorituksesta on veronalaista vain vakuutuksen tuotto, jos:

- 1) vakuutus suoritus vakuutussopimuksen mukaan maksetaan säästösummana eli kertasuorituksena tai useampana eränä lyhyempänä kuin kahden vuoden aikana vakuutetun saavutettua määrään; ja
- 2) vakuutus suoritus tulee vakuutussopimuksen mukaan vakuutuksenottajalle itselleen tämän ollessa vakuutettuna tai vakuutuksenottajan puolisolle, vakuutuksenottajan suoraan ylenevässä tai alenevassa polvessa olevalle perilliselle, ottolapselle tai tämän rintaperilliselle, kasvattilapselle taikka puolison lapselle. (Tuloverolaki 34a §)

Muussa tapauksessa koko vakuutuksen arvoa verotetaan tuloverolain mukaan. On myös huomattava, että mikäli lähiomaiselle maksettaisiin vastikkeetta varoja vakuutuksesta, yli 4000 euron ylittävää osuutta verotettaisiin lahjaverolain mukaan. (Perintö- ja lahjaverolaki, 3:19).

On siis huomattava, että etenkin sijoitusvakuutusten verokohtelu vaihtelee huomattavasti riippuen siitä, onko säästön tai perinnön aikana mahdollisesti saava henkilö vakuutetun lähiomainen tai aviopuoliso, tai muussa suhteessa vakuutuksenottajaan.

4.2 Tuoton ja tappion verotus

Henkivakuutuksen tuotto saadaan vähentämällä vakuutussuorituksesta maksettujen vakuutusmaksujen yhteismäärä. Vakuutusmaksujen yhteismäärään luetaan tällöin vain samaan vakuutussopimukseen sisältyvät säästöhenkivakuutuksesta ja siihen liittyvästä kuolemanvaravakuutuksesta maksetut maksut (Tuloverolaki 2:35 §.)

Keskusverolautakunnan päätöksen KVL 110/1998 mukaan sijoitusvakuutuksen takaisinostosta aiheutunutta menetystä ei voida pitää luovutustappioon rinnastettavana, eikä siitä siis synny tappion vähennysoikeutta. Tämä on sijoittajan kannalta riskiä lisäävä tekijä joka puoltaa osaltaan myös sopimusten pitkäaikaisuutta, jotta sijoitusvakuutuksen sisällä olevat sijoituskohteet ovat todennäköisemmin voitollisia.

Verohallinnon tämänhetkisen ohjeen mukaan takaisinostetusta varallisuudesta syntyy verotettavaa tuloa ainoastaan mikäli takaisinostettava summa ylittäisi vakuutetun alunperin vakuutukseen maksamien vakuutusmaksujen määrän. Näin ollen vakuutuksista voidaan nostaa pääoman osuutta ennen tuotto-osuuden nostamista. (Ossa 2013, 213-214).

4.3 Lahjaverotus

Perintö- ja lahjaverolain säädöksen 1995/1392 mukaan lahjaksi luetaan henkivakuutuksesta maksettua vastikkeetta saatua vakuutuskorvausta. Kuitenkin jos lahjana saatua vakuutuskorvausta on muun kuin lähiomaisen ollessa saajana verotettu jo tuloverotuksessa, tämä osuus on verovapaa lahjaverotuksessa. (Perintö- ja lahjaverolaki 3:18a §).

Pääsääntöisesti vakuutuksenottajan asuessa Suomessa vakuutuksesta muille henkilölle annettavaa vakuutuskorvausta verotetaan aina joko tuloverolain, tai lahjaverolain mukaan vakuutuksenottajan ollessa vielä elossa.

Lahjaveroa ei kuitenkaan makseta alle 4000 euron arvoisesta lahjasta. Jos lahjansaaja kuitenkin kolmen vuoden kuluessa saa samalta antajalta useita sellaisia lahjoja, näistä on suoritettava veroa, kun niiden yhteinen arvo nousee vähintään 4000 euroon. (Perintö- ja lahjaverolaki 3:19). Aiemmin sijoitusvakuutuksiin kuului myös erillinen 8500 euron verovapaa osuus joka kolmantena vuonna, tämä verovapaa osuus on kuitenkin sittemmin poistunut.

4.4 Verotus kuolintapauksessa

Huomattavaa sijoitusvakuutusten ja kapitalisaatiosopimusten verotuksessa on, että mikäli säästö kohdennetaan kuolinhetkenä lähiomaisille, vakuutuksenottajan kuolintapauksessa verotus suoritetaan perintöverotuksen mukaan, eikä tuloverotus vakuutuksen tuotosta välttämättä koskaan realisoidu.

Mikäli vakuutussuoritus maksetaan kuoleman johdosta kertakorvauksena vakuutetun henkilön suoraan ylenevässä, tai alenevassa polvessa olevalle perilliselle, ottolapselle, kasvattilapselle, puolison lapselle, tai hänen kuolinpesälleen, vakuutussuoritus on pääsäännön mukaan tuloverotuksessa verovapaata tuloa (Tuloverolaki 36 §). Mikäli saajana on muu, kuin edellä mainittuihin ryhmiin kuuluva henkilö, hänelle maksettu vakuutuskorvaus on veronalaista pääomatuloa. Vakuutuskorvaus verotetaan aina joko tuloverotuksen, tai perintö- ja lahjaverotuksen piirissä, mutta kaksinkertaista verotusta vältetään.

Silloin kun henkivakuutuskorvausta verotetaan tuloverotuksessa, se on pääomatuloa. Vakuutuskorvauksen verollisuus tai verovapaus tuloverotuksessa riippuu edunsaajan sukulaissuhteesta vakuutettuun. Vakuutetun lähiomaiset kuuluvat perintö- ja lahjaverotuksen piiriin, mikäli edunsaaja ei ole vakuutetun lähiomainen, hänelle maksettu vakuutussuoritus on kokonaisuudessaan tuloverotuksen alaista tuloa, eikä perintöverotus tule hänen osaltaan kyseeseen.

Kyseessä on nimenomaan edunsaajan suhteesta vakuutettuun henkilöön. Juridisesti ei ole merkitystä esimerkiksi sillä, kuka vakuutuksen on alunperin ottanut tai kuka on maksanut vakuutusmaksut.

Mikäli vakuutukseen on määrätty edunsaajia, heidän saamansa vakuutuskorvaus ei lukeudu vakuutetun kuolinpesän varoihin. Mikäli vakuutukseen ei ole määrätty edunsaajia, tai koko vakuutussummalle ei ole määrätty edunsaajia, loppu osuus vakuutussäästöstä luetaan vakuutetun kuolinpesän varoihin. Valtaosissa vakuutussopimuksia on nimetyt edunsaajat, ja verotus on täten hyvin yksiselitteistä.

Sijoitussidonnaisissa henkivakuutukissa vakuutuskorvaus ei lähiomaisille myöskään ole kokonaisuudessaan verotettavaa, ainoastaan 35 000 euron ylittävä osuus perinnönsaajaa kohti on verotettavaa tuloa. Vakuutuskorvauksiin liittyvä vapaaosa on myös saajakohtainen, jonka vuoksi samasta vakuutuksesta voidaan eri perillisille maksaa vapaaosa useaan kertaan.

Esimerkiksi jos lähiomaisia olisi edunsaajina kolme kappaletta, olisi vakuutuksen verovapaa osuus yhteensä $3 \times 35\,000 \text{ €} = 105\,000 \text{ €}$. Tämä vapaaosa koskee kuitenkin ainoastaan sijoitussidonnaisia henkivakuutuksia. Kapitalisaatiosopimusten tapauksessa vapaaosaa ei voida käyttää, koska sopimuksessa ei ole henkivakuutettua. Lesken saaman vapaaosan suuruus voi myös olla puolet, tai kuitenkin vähintään 35 000 euroa lesken saaman vakuutuskorvausten ja taloudellisen tuen yhteismäärästä.

Pääsääntöisesti jos vakuutuksen edunsaajan on kuolinpesä, lesken on katsottu saavan avio-oikeuden nojalla puolet vakuutuskorvauksesta verovapaasti, riippumatta tämän korvauksen euromäärästä. Kyseinen puolittaminen johtuu aviovarallisuusjärjestelmän säännöksistä. (Puronen, 193-196.)

4.5 Kansainväliset tuotteet

Työssä on pääasiallisesti käyty läpi kotimaisten yhtiöiden tarjoamien henkivakuutusten lainsäädäntöä. Suomessa on kuitenkin saatavilla myös ulkomaisten yhtiöiden tarjoamia tuotteita, jotka usein eroavat huomattavasti suomalaisista tuotteista ominaisuuksiltaan, ja tietyissä tapauksissa myös verotuksellisesti.

Vakuutuksen sijoituskohteiden omistajana ollessa kyseinen vakuutusyhtiö verotukseen vaikuttaa myös Suomen ja kyseisen vakuutusyhtiön kotimaan välinen verosopimus. Opinnäytetyössä ei tarkastella huomattavan tarkasti eri maiden ja Suomen välisiä verosopimuksia, mutta tämä on kuitenkin huomattava näkökulma ulkomaisista sijoitusvakuutuksista ja kapitalisaatiosopimuksista kiinnostuneelle sijoittajalle.

Riippuen vakuutusyhtiön kotimaan ja Suomen välisestä verosopimuksesta, sijoittajan saama verotuksellinen hyöty voi laskea tai pysyä käytännössä täysin vastaavana verrattuna suomalaiseen vakuutustuotteeseen. Mikäli tietyistä sijoituskohteista peritään veroa jo sijoitusaikana, esimerkiksi osakkeisiin sijoitettaessa ja vakuutus olisi tehty esimerkiksi Luxemburgilaisen vakuutusyhtiön kanssa, osingoista perittäisiin verosopimuksen sallima 15 prosentin lähdevero Suomessa.

Niin kauan kuin ulkomaiset vakuutustuotteet täyttävät suomalaiset määritelmät sijoitussidonnaisista henkivakuutuksesta tai kapitalisaatiosopimuksesta, sijoitustuotot eivät ole Suomen verotuksen piirissä kun vakuutuksenottaja asuu Suomessa. (Verotus 1/2012).

5 Kannattavuuden arviointi ja johtopäätökset

Kappaleessa tarkastellaan sijoitusvakuutuksen ja kapitalisaatiosopimuksen kannattavuutta yksityissijoittajan näkökulmasta. Kannattavuutta tutkiessa on huomattavan paljon eri näkökulmia, joita sijoittajan tulee ottaa huomioon sijoitusvakuutusta tai kapitalisaatiosopimusta tehdessä.

Muuttujia on huomattavan monia, ja huomattava merkitys on esimerkiksi sijoittajan senhetkiselä tilanteella, säästön tarkoituksella, pituudella ja sijoituskokemuksella. Sijoittajan tulisi aina pyrkiä tarkastelemaan sijoituksen kannattavuutta oman tilanteensa pohjalta.

Yleisesti kannattavuutta tarkastellessa täytyy tehdä jonkin verran yleistyksiä, ja pelkistää laskelmia tarkasteltavuuden vuoksi. Opinnäytetyöhön kuuluu laskentataulukko, joka pyrkii sijoitusvakuutuksen tai kapitalisaatiosopimuksen kannattavuuden arvioimiseen eri tuotto-oletuksilla, kaupankäynnin aktiivisuustasoilla, kulutasoilla ja sijoitushorisonteilla.

Tarkastellaan seuraavaksi johtopäätöksiä, ja eri osa-alueita joita sijoittajan tulisi huomioida tehdessään sijoituspäätöstä, ja miettiessään kannattaisiko hänen sijoittaa sijoitusvakuutukseen tai kapitalisaatiosopimukseen. Kaikki huomioid voidaan todeta helposti laskentataulukon pohjalta. Oletuksena lähes kaikissa kohdissa on sijoitussisällön positiivinen tuotto pitkällä aikavälillä, sillä instrumentit eivät voi tuottaa verohyötyä sijoitusten ollessa tappiollisia.

5.1 Tuotto-odotus

Sijoitusvakuutuksen ja kapitalisaatiosopimuksen hyöty perustuu instrumenttien tuomaan veroetuun kappaleen 4 mukaisesti. Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että mitä suuremmat sijoittajan normaalisti maksamat verot ovat, sen hyödyllisempi instrumentti henkivakuutus on sijoittajalle sijoitusinstrumenttina. Tuoton kasvaessa henkivakuutuksen tuoma veroetu korostuu huomattavasti, mitä korkeampaan tuottoon sijoittaja tähtää, sen kannattavampaa on sijoittaa sijoitusvakuutukseen tai kapitalisaatiosopimukseen. Tämä johtaa myös siihen, että tietyt vähempituottoiset omaisuusluokat eivät välttämättä ole kannattavia sijoitusvakuutuksen sisällöksi, ainakaan suuremmassa määrin. Esimerkiksi matalariskiset valtioiden obligaatiot eivät todennäköisesti tuota pitkällä aikavälillä läheskään yhtä paljoa

kuin volatiilimmat, mutta korkeatuottoisemmat osakesijoitukset. Mikäli sijoittajan riskiprofiili on siis hyvin matala, tämä laskee sijoitusvakuutuksen kannattavuutta, mikäli instrumenttia ei tehdä lähes puhtaasti perintöveroedun vuoksi.

Tuoton ollessa negatiivinen sijoitusvakuutus on poikkeuksetta heikompi sijoitusvaihtoehto, kuin perinteinen arvo-osuustilisijoittaminen. Tämä johtuu siitä, että sijoituksista aiheutunut tappio ei ole vähennyskelpoista, kuten kappaleessa 4.2 käytiin läpi. Tämän lisäksi sijoitusvakuutuksen kulut ovat aiheuttaneet lisäkustannuksia, jotka kasvattavat tappion määrää. Tämä myös osaltaan kannustaa pitkäjänteiseen sijoittamiseen sijoitussidonnaisen henkivakuutuksen kautta, jolloin sijoitusten sijoitusinstrumenttien suhdannevaihtelut tasaantuvat, ja tuotto lähenee pitkän aikavälin tuotto-odotusta. Vastaavasti mikäli sijoittaja hakee ja on historiallisesti onnistunut saamaan osakemarkkinoiden keskivertotuottoa parempaa tuottoa, sijoitusvakuutuksen kannattavuus kasvaa.

Tuoton jakautuminen osinkotuottoon ja arvonnousuun on myös huomattava, sillä osinkotuottoa verotettaisiin perinteisellä sijoitustavalla kevyemmin, mutta viipymättä, kuten kappaleesta 4 käy ilmi. Realistinen tuotto-odotus on tärkeä osakomponentti tarkastellessa sijoitusvakuutusten ja kapitalisaatiosopimusten kannattavuutta, ja sijoittajan tulisi kiinnittää tähän erityistä huomiota.

5.2 Kulut

Sijoitusvakuutuksissa on yleisimmin kolmenlaisia kuluja: Kertaluontoiset merkintä- ja mahdolliset lunastuspalkkiot, jotka ovat usein prosenttiosuuksia sijoituksen määrästä, jatkuvaluontoiset hallinnointipalkkiot, jotka ovat usein myös prosenttiosuuksia, sekä sijoitusten hallinnointipalkkiot ja kaupankäyntipalkkiot, jotka ovat vakuutusyhtiön perimää kuluja kun sijoitusvakuutuksen tai kapitalisaatiosopimuksen sisältöä muutetaan.

Riippuen sijoitusvakuutuksen sisällöstä ja vakuutusyhtiön tarjoomasta sijoituskohteiksi, sijoittajan kannattaa myös kiinnittää tarkasti huomiota sijoituskohteiden kuluihin, mikäli sijoituskohteeksi valitaan esimerkiksi rahastoja, joissa itsessään on usein korkea jatkuva vuotuinen hallinnointipalkkio, voi kulurasite muodostua erittäin suureksi sijoitusvakuutuksen kulujen lisäksi.

Sijoittajan tulisi aina perehtyä tarkasti niin sijoitusvakuutuksen tai kapitalisaatiosopimuksen kuluihin, kuin sen sisällöksi saatavilla oleviin sijoituskohteisiin ja niiden kuluihin. Sijoitusaikojen ollessa yleensä huomattavan pitkiä, etenkin jatkuvat vuotuiset hallinnointipalkkiot sijoitusvakuutuksessa ja sen sijoitussisällössä muodostuvat erityisen

tärkeiksi, ja nämä voivat muodostaa laskelmissa huomattavan osan sijoittajalta perittävistä kuluista.

Kaupankäynnin aktiivisuudesta riippuen sijoittajan kaupankäynnistä veloittettavat palkkiot vaihtelevat myös huomattavasti vuotuisesti. Sijoittajan tulisikin arvioida kuinka usein hän aikoo pitkällä aikavälillä käydä kauppaa henkivakuutuksen sisällä olevilla sijoituskohteilla, ja tarkastella kaupankäyntikuluja tämän pohjalta arvioidessa kannattavuutta.

5.3 Kaupankäynnin tiheys

Sijoitussidonnaisten henkivakuutusten ja kapitalisaatiosopimusten usein huomattavin veroetu on tuloverotuksen lykkääminen. Tästä aiheutuva hyöty korostuu silloin kun sijoittaja, tai hänen nimeämänsä varainhoitaja vaihtaa sijoituskohteita sijoitusvakuutuksen sisällä. Mikäli sijoituskohteita ei vaihdettaisi ollenkaan sijoitusaikana vakuutuksen sisällä, ainoa konkreettinen verohyöty vakuutuksenottajalle on mahdollinen osinkoveron lykkääminen.

Toisaalta täytyy kuitenkin muistaa, että kuten kappaleessa 2.1 todettiin, sijoitussidonnaiset henkivakuutukset tai kapitalisaatiosopimukset eivät usein sovellu päiväkauppaan, sillä vakuutusyhtiöt usein pidättävät oikeuden joko muutaman tunnin tai joissain tapauksissa muutaman päivänkin kaupankäyntiviiveisiin toimeksiantojen osalta. Kyseiset instrumentit soveltuvat kuitenkin hyvin esimerkiksi suhdannevaihteluihin, tai tiettyjen markkinoiden vaihteluihin reagoiville sijoittajille. Laskentataulukossa sijoitusten vuotuiseksi kiertonopeudeksi on oletettu yksi.

5.4 Säästöaika

Säästöaika on huomattavan tärkeä tekijä sijoitusvakuutukseen sijoitettaessa. Pääsääntönä voidaan pitää, mitä pidempi sijoitusaika on, sen kannattavampi sijoitusmuoto sijoitusvakuutus tai kapitalisaatiosopimus on sijoittajalle.

Sijoitussidonnaisten henkivakuutusten ja kapitalisaatiosopimusten edullisuus tuloverotuksessa perustuu pohjimmiltaan tuottoa tuotolle-vaikutukselle. Mitä pidemmän aikaa varoja voidaan sitoa, ja pitää niitä kasvamassa vakuutuksen sisällä ilman veroseuraamuksia, sen enemmän tuottoa pääsee kertymään myös aiemmin kertyneelle tuotolle.

Mikäli vakuutuksenottaja itse nostaa aikanaan säästön omaan käyttöönsä ja maksaa tuotto-osuudesta tuloveroa, kokonaisuudessaan maksetun veron määrä saattaa olla useissa tapauksissa suurempi, kuin mitä sijoitettaessa arvo-osuustilillä oltaisiin maksettu. Tämä johtuu sijoituksen suuremmasta kasvunopeudesta tuottoa-tuotolle vaikutuksen vuoksi

vakuutus sopimuksen sisällä ja on edelleen sijoittajalle hyödyllinen tilanne niin kauan kuin verotukselliset edut ovat kattaneet sijoitusvakuutuksesta tai kapitalisaatiosopimuksesta aiheutuneet kulut sijoitusaikana.

Sijoitussidonnaisiin henkivakuutuksiin ja kapitalisaatiosopimuksiin liittyy usein myös merkintä- ja lunastuspalkkioita, joiden kattamiseksi sijoitusten täytyy tuottaa ollakseen sijoittajalle kannattava. Näiden kertaluontoisten palkkioiden, ja edellämämainitun tuottoa-tuotolle vaikutuksen vuoksi lyhytaikaiset sijoitussidonnaiset tai kapitalisaatiosopimukset eivät usein ole sijoittajalle kannattavia, ainakaan ellei tuotto-odotus ole huomattavan korkealla tasolla.

Eräs mahdollisuus on myös nostaa sijoitusaikana alkuperäisen pääoman verran varallisuutta pois, jolloin tuotto-osuutta ei vielä nosteta eikä tuloverotus realisoidu. Tässä tapauksessa pitää kuitenkin huomioitda, että pääoma jolle tuottoa-tuotolle vaikutus kertyy vähenee vakuutuksen sisällä, ja esimerkiksi kiinteät euromääräiset kulut pysyvät samana, eli käytännössä tämä usein vähentää vakuutuksen hyötyä jonkin verran.

5.5 Säästön tarkoitus ja kohde

Sijoitussidonnaista henkivakuutusta, tai kapitalisaatiosopimukseen sijoittaessa lähtökohta ei aina välttämättä ole ainoastaan oman varallisuuden kasvattaminen. Mikäli sopimukseen liittyy vähintään 100-prosenttinen kuolemanvaraturva, sopimukset voivat olla myös erittäin verotehokas tapa siirtää varallisuutta esimerkiksi lapsille, tai lapsenlapsille.

Kuten luvussa 4 tarkasteltiin, verotehokkuutta suunnitellessa on huomattavan tärkeää pohtia säästön edunsaajia kuolintapauksessa, sillä lähimaisia verotetaan huomattavasti eri tavalla kuin muita henkilöitä. Mikäli varallisuutta pidetään vakuutus sopimuksen sisällä vakuutuksenottajan kuolemaan asti ja edunsaajaksi on merkitty ainoastaan lähimaisia, heitä verotetaan ainoastaan perintö- ja lahjaverolain mukaisesti. Näin ollen vakuutus sopimuksen sisällä on voitu vaihtaa sijoituskohteita vakuutuksen voimassaoloaikana, ja tuloverotusta ei välttämättä toimiteta koskaan näiden sijoitusten osalta.

Perinteisesti arvo-osuustilillä sijoittava henkilö olisi taas maksanut aina sijoituskohteiden vaihdon yhteydessä voitosta tuloveroa, ja maksanut tuloveroa suorista osinkotuloistaan sijoitusaikana. Eri sijoitustapojen tuottavuuden erot voivat näissä tapauksissa olla huomattavia.

Lisäksi sijoitussidonnaisiin henkivakuutuksiin liittyy luvussa 4.4.1 käsitelty saajakohtainen 35 000 €:n perintöverovapaa osuus, joka voidaan periaatteessa lahjoittaa verovapaasti

jokaiselle vakuutetun lähiomaiselle. Kapitalisaatiosopimukseen taas ei liity kyseistä perintöverovapaata vakuutuskorvausta.

5.6 Sijoitusvakuutukseen tai kapitalisaatiosopimukseen saatavilla olevat sijoituskohteet

Useimmissa sijoitusvakuutuksissa ja kapitalisaatiosopimuksissa käytettävissä olevaa sijoitusvalikoimaa on rajattu jollakin tavalla, joidenkin yhtiöiden kohdalla huomattavastikin. Sijoitusinstrumenttien tuoton luodessa pohjan sijoitusvakuutuksen tai kapitalisaatiosopimuksen kannattavuudelle on erittäin tärkeää tarkastella eri sijoituskohteita, jotka ovat valittavissa sijoitusvakuutuksen tai kapitalisaatiosopimuksen sisällöksi.

Etenkin valittavissa olevien sijoituskohteiden kuluihin tulisi kiinnittää huomiota, sillä pitkä sijoitusaika painottaa usein eri sijoituskohteista löytyviä jatkuvia vuotuisia kuluja huomattavasti. Esimerkiksi sisällöksi valitut, vuotuisilta kuluiltaan kalliit rahastot voivat joissain tapauksissa jopa moninkertaistaa sijoitusvakuutuksen kulurakenteen.

5.7 Sijoitettavan varallisuuden määrä

Sijoitettavan varallisuuden määrä vaikuttaa myös usein sijoitussidonnaisen henkivakuutusten ja kapitalisaatiosopimusten kannattavuuteen. Sopimuksissa on usein niin prosentuaalisia, kuin euromääräisiä kuluja. Euromääräiset kulut pienentyvät suhteellisesti huomattavasti sijoitussumman kasvaessa prosentuaalisten kulujen pysyessä suhteessa samalla tasolla.

Tämä usein johtaa siihen, että sijoitusvakuutukset voivat olla huomattavastikin kannattavampia suurille sijoitusvarallisuuksille verrattuna pieneen sijoitettavaan varallisuuteen. Tämä vaihtelee huomattavasti riippuen tuotteen kulurakenteesta, ja sijoittajan kannattaa arvioida tarkasti valitsemansa sijoitusvakuutuksen kulurakennetta verraten etenkin euromääräisiä pysyviä kuluja sijoitettavan varallisuuden määrään.

6 Laskentataulukko

Osana opinnäytetyötä on tehty laskentataulukko, jotta alalla toimivat asiantuntijat tai mahdolliset sijoittajat voisivat tarkastella edellämainittuja lainalaisuuksia helposti käytännössä.

Sijoitussidonnaisten henkivakuutusten ja kapitalisaatiosopimusten kannattavuuden mittaamiseen tähtäävä laskentataulukko on joustava työkalu, johon voidaan syöttää eri tuotto-odotuksia, vakuutusesitteestä löytyviä kuluja ja arvio sijoitusten sisällön aiheuttamasta lisäkulusta. Näitä kuluja verrataan sijoitusvakuutuksesta aiheutuvaan

verohyötyyn, ja näin pystytään tarkastelemaan, kuinka suuri esimerkiksi tuotto-odotuksen tai sijoitusajan tulee olla, jotta tietty kulurakenne on sijoittajan näkökulmasta kannattava.

Laskentataulukko on tehtävä tiettyjä yleistyksiä. Mahdollisen sijoittajan kannattaa käyttää kyseistä taulukkoa ainoastaan sijoituspäätöksen karkeana pohjana ja johtaa tarkempia johtopäätöksiä omien sijoitustottumuksiensa, kaupankäynnin aktiivisuuden ja tuotto-odotuksensa nojalta. Laskentataulukko yleistää verotapahtumat kaupankäynnin tapahtuvan seuraavan säästövuoden alussa. Kulut yleistetään myös maksettavaksi vuoden alussa.

On myös huomattava, että kyseinen laskentataulukko ei ole suositus sijoittaa tai jättää sijoittamatta sijoitussidonnaiseen henkivakuutukseen tai kapitalisaatiosopimukseen. Mikäli aiheesta kiinnostunut sijoittaja ei ole täysin varma sijoitusinstrumentin kannattavuudesta omalla kohdallaan, kannattaa hänen aina olla yhteydessä alan ja kyseiset instrumentit perusteellisesti tuntevaan asiantuntijaan.

Sijoitusten kiertonopeus on asetettu taulukossa yhteen, eli laskelmat perustuvat sijoitussalkun sisällön vaihtumiseen kerran vuodessa. Mikäli kiertonopeus on suurempi, tämä vaikuttaa verrattaen positiivisesti sijoitussidonnaisten henkivakuutusten ja kapitalisaatiosopimusten tuottoon, ja mikäli kiertonopeus on pienempi, se vaikuttaa verrattaen positiivisesti perinteisen arvo-osuustilisäästämisen tuottoon.

Taulukossa käytetään tämänhetkistä tuloverokantaa, jossa alle 50 000 euron vuotuinen tuotto verotetaan 30 prosentin tuloverokannalla ja yli 50 000 euron vuotuinen tuotto verotetaan 33 prosentin tuloveron mukaan.

Taulukossa ei ole huomioitu sijoitussidonnaisten henkivakuutusten perintöveroetuja eikä perintöverokantaa perintöveron ollessa progressiivinen ja lähes poikkeuksetta yksilöllinen maksettavan perintösumman mukaisesti. Taulukosta saadaan kuitenkin selville kuinka paljon varallisuutta perintötapauksessa jaettaisiin milloin tahansa sijoituksen hetkellä.

Taulukko on helposti muokattavissa erilaisten sijoittajien ja alan ammattilaisten tarpeisiin, ja syöttämällä taulukkoon vakuutusessitteistä löytyvät tiedot, laskennallisen tuotto-odotuksen sekä muut sijoitukseen liittyvät kulut tai niiden arviot, aiheesta kiinnostuneet sijoittajat voivat käyttää laskentataulukkoa työvälineenä arvioitaessa sijoitussidonnaisen henkivakuutuksen tai kapitalisaatiosopimuksen kannattavuutta. Taulukko kokonaisuudessaan on esitetty liitteinä 1 ja 2.

Alkuperäisen laskentataulukon lisäksi taulukon käytettä pyrittiin parantamaan eri henkilöiden käyttökokemusten perusteella. Taulukon toimivuutta testattiin kolmella henkilöllä, joista

yhdellä oli ennestään kokemusta sijoitus- ja vakuutusalan asiantuntijatehtävistä. . Kaikki käyttäjät olivat korkeakoulutettuja, ja hallitsivat laskentataulukko-ohjelman käytön ennestään. Testaaminen tapahtui antamalla henkilölle laskentaohjelma, sekä tietyt vakuutusehdoista löytyvät perustiedot käyttöön. Tämän jälkeen työskentelyä seurattiin ja käyttäjän palautteet huomioitiin.

Alan asiantuntijatehtävissä toiminut henkilö pystyi käyttämään jo ensimmäistä versiota taulukosta hyvin, mutta muut käyttäjät kokivat tiedon määrän ja esittelytavan haasteellisena. Taulukkoon kehitettiin tämän johdosta tiivistelmäsiivu laskelmasivun lisäksi. Tiivistelmäsiivulla tiedot on esitetty huomattavasti kiteytetympin ja suppeammin, mutta tärkeät kohdat ja tulokset tulevat kuitenkin edelleen esiin. Tiivistelmäsiivu auttoi etenkin vakuutus- ja sijoitustoimintaan vähemmän perehtyneitä henkilöitä hahmottamaan laskentataulukkoa ja sen antamia tuloksia. Periaatteena on, että alkuperäistä laskelmasivua voi hyödyntää edelleen alan ammattilainen tai alaan ja laskentataulukoihin hyvin perehtynyt käyttäjä. Tiivistelmäsiivun tarkoituksena on auttaa kokemattomampia käyttäjiä taulukon hyödyntämisessä, ja muotoilla laskentataulukon tuloksia helpommin ymmärrettävään ja helppokäyttöisempään muotoon.

Painetut lähteet

Korpela, V. 2012. Sijoittajan verokirja. 3. uudistettu painos. Helsinki: Verotieto Oy.

Norio-Timonen, J. 2010. Vakuutusopimuslain pääkohdat. Helsinki: Talentum.

Ossa, J. 2013. Tuloverolaki käytännössä. Helsinki: Talentum Media Oy.

Puronen, P. 2009. Näin onnistut perintoverosuunnittelussa. 1. Painos. Helsinki: Talentum Media Oy ja Pertti Puronen.

Rantala, J & Kivisaari, E. 2014. Vakuutusoppi. 12. Painos. Helsinki: Finanssi- ja Vakuutuskustannus Oy.

Verotus-Lehti. 2012. Ajankohtaista sijoitusvakuutusten verokohtelusta. Verotus 1/2012. s. 81-87.

Sähköiset lähteet

Finanssialan keskusliitto. 2015. Henkivakuutuksen vakuutussäästöt, Kesäkuu 2015. Viitattu 23.10.2015. <http://www.fkl.fi/tilastot/Tilastot/FK-Tilasto-Henkisaastot062015.xls>

Finanssialan keskusliitto. 2015. Vakuutusyhtiöt Suomessa 2014. Viitattu 10.10 2015. https://www.fkl.fi/materiaalipankki/julkaisut/Julkaisut/Vakuutusyhtiot_Suomessa_2014.pdf

Vakuutus- ja rahoitusneuvonta. 2008. Säästö- ja sijoitusvakuutusten valintaopas. Viitattu 09.08.2015. <https://www.fine.fi/media/julkaisut-2012-2009/saasto-ja-sijoitusvakuutusten-valintaopas-2008.pdf>

Oikeudelliset lähteet

526/2008. Laki vakuutusluokista.

Perintö- ja lahjaverolaki 3:18a §.

Perintö- ja lahjaverolaki 3:19, 23.11.2007/1063.

Tuloverolaki 2:35 §.

Tuloverolaki 34 a §, 29.19.2009/1741.

Tuloverolaki 34 a §, 29.19.2009/1741.

Tuloverolaki 36 §.

KVL 034/2011.

Kuviot

Kuvio 1: Henkivakuutuksen vakuutussäästöt 2005-2014.....	11
Kuvio 2: Henkivakuutusyhtiöiden maksutulot Suomessa vuonna 2014 (Milj €).....	14

Taulukot

Taulukko 1: Henkivakuutuksen vakuutussäästöt, Kesäkuu 2015.....	10

Liitteet

Liite 1: Sijoitusvakuutuksille ja kapitalisaatiosopimuksille laadittu tuottolaskuri, laskelmaosion sivu	38
Liite 2: Sijoitusvakuutuksille ja kapitalisaatiosopimuksille laadittu tuottolaskuri, tiivistelmäsiivu	39

Liite 1: Sijoitusvakuutuksille ja kapitalisaatiosopimuksille laadittu tuottolaskuri,
laskelmaosion sivu

Sijoitusvakuutuksille ja kapitalisaatiosopimuksille laadittu tuottolaskuri:

Laskentataulukko laskee 30 vuoden arvioidun tuoton perinteiselle sijoitustavalle, sekä sijoitukselle sijoitukselle sijoitusvakuutuksen tai kapitalisaatiosopimuksen sisällä
Täytä tummalla merkityt solut sijoituskohteiden realistisella tuotto-odotuksella sijoitusajaksi, sekä vakuutusesteistä löytyvillä vakuutustuotteen kuluilla.
Mikäli sijoitusaikasi on lyhyempi, voit katsoa allaolevasta taulukosta sijoitustähtämesi mukaisen ennusteen

Sijoitussumma	100000 €
Pääoman tuotto-odotus:	5 %
Osinkotuotto pörssiosakkeista:	2 %
Loppusumma (perinteinen sijoittaminen):	356 116 €
Loppusumma (Sijoitusvakuutus/kapitalisaatiosopimus perinnöksi lähiomaiselle):	488 238 €
Loppusumma, sijoitusvakuutus/kapitalisaatiosopimus itselle nostettuna tai perinnöksi muulle kuin lähiomaiselle:	371 166 €
	✓
	104860

Sijoitusvakuutuksen tai kapitalisaatiosopimuksen kulut:

Merkintäpalkkio (%)
Vuotuinen hallinnointipalkkio (%)
Sijoituskohteiden vuotuinen keskipalkkio (%)
Lunastuspalkkio (%)
Kaupankäyntipalkkiot keskimäärin vakuutuksen sisällä (€)
Vuotuinen hallinnointipalkkio (€)
Kaupankäyntipalkkiot keskimäärin vakuutuksen ulkopuolella (€)
Sijoituskohteiden vuotuinen keskipalkkio vakuutuksen ulkopuolella (%)

Sijoitusvakuutus/Kapitalisaatiosopimus:	Säästö	Nostettuna	Perinteinen arvo-osuustulisijoittaminen:
Vuosi 1	98000 €	97 020 €	Vuosi 1
Vuosi 2	103266 €	101 686 €	Vuosi 2
Vuosi 3	108850 €	105 595 €	Vuosi 3
Vuosi 4	114772 €	109 740 €	Vuosi 4
Vuosi 5	121051 €	114 135 €	Vuosi 5
Vuosi 6	127708 €	118 796 €	Vuosi 6
Vuosi 7	134768 €	123 738 €	Vuosi 7
Vuosi 8	142254 €	128 978 €	Vuosi 8
Vuosi 9	150192 €	134 534 €	Vuosi 9
Vuosi 10	158609 €	140 426 €	Vuosi 10
Vuosi 11	167534 €	146 674 €	Vuosi 11
Vuosi 12	176998 €	153 299 €	Vuosi 12
Vuosi 13	187034 €	160 324 €	Vuosi 13
Vuosi 14	197675 €	167 772 €	Vuosi 14
Vuosi 15	208959 €	175 671 €	Vuosi 15
Vuosi 16	220923 €	184 046 €	Vuosi 16
Vuosi 17	233610 €	192 927 €	Vuosi 17
Vuosi 18	247064 €	202 344 €	Vuosi 18
Vuosi 19	261329 €	212 330 €	Vuosi 19
Vuosi 20	276455 €	222 919 €	Vuosi 20
Vuosi 21	292495 €	234 146 €	Vuosi 21
Vuosi 22	309503 €	246 052 €	Vuosi 22
Vuosi 23	327537 €	258 676 €	Vuosi 23
Vuosi 24	346661 €	272 063 €	Vuosi 24
Vuosi 25	366939 €	286 257 €	Vuosi 25
Vuosi 26	388441 €	301 309 €	Vuosi 26
Vuosi 27	411241 €	317 269 €	Vuosi 27
Vuosi 28	435418 €	334 192 €	Vuosi 28
Vuosi 29	461054 €	352 138 €	Vuosi 29
Vuosi 30	488238 €	371 166 €	Vuosi 30
Säästösumma/ loppusumma perinnöksi:	488 238 €		
Loppusumma vakuutuksesta nostettuna:	371 166 €		
		Loppusumma:	356116 €

Verokanta:
Pääomatulovero alle 50 000€/vuosi
Pääomatulovero yli 50 000€/vuosi
Osinkovero pörssiosakkeista, alle 50 000€/vuosi
Osinkovero pörssiosakkeista, yli 50 000€/vuosi

Liite 2: Sijoitusvakuutuksille ja kapitalisaatiosopimuksille laadittu tuottolaskuri, tiivistelmäsiivu

Sijoitusvakuutuksille ja kapitalisaatiosopimuksille laadittu tuottolaskuri:

Tämän laskentataulukon tehtävänä on laskea 30 vuoden arvioidun tuoton perinteiselle sijoitustavalle, sekä sijoitukselle sijoitukselle sijoitusvakuutuksen tai kapitalisaatiosopimuksen sisällä. Mikäli sijoitusaikasi on lyhyempi, voit katsoa Taulukosta 2 (Laskelmat) sijoitustähtäimesi mukaisen ennusteen haluamallasi vuosimäärälle. Syötä arvot ensimmäiselle sivulle, toiselta sivulta näet halutessasi tarkemmat laskelmat, sekä eri vuosina kertyneen säästön. Laskelmissa oletetaan salkun vuotuiseksi kierto nopeudeksi 1.

Syötä seuraavaksi tarvittavat arvot laskelmille, ja taulukko antaa tulokset eri sijoitusmuodoille, voit halutessasi kokeilla useita eri arvoja ja nähdä miten ne vaikuttavat tuloksiin:

Täytä näihin kohtiin sijoituksiasi liittyvä realistinen tuotto-odotus, vuotuinen sijoitustesi arvioitu keskikulu:

Sijoitussumma	30000 €
Pääoman tuotto-odotus:	7 %
Osinkotuotto pörssiosakkeista:	0 %
Sijoituskohteiden vuotuinen keskikulu vakuutuksen ulkopuolella (%)	0,2 %
Kaupankäyntipalkkiot keskimäärin vakuutuksen ulkopuolella (€)	0 €

Sijoitusvakuutukseen tai kapitalisaatiosopimukseen liittyy myös aina tuotteista johtuvia kuluja, täytä seuraavaksi vakuutusehdoista tai vakuutusesitteestä löytyvät kulukohdat taulukkoon:

Sijoitusvakuutuksen tai kapitalisaatiosopimuksen kulut:

Merkintäpalkkio (%)	2 %
Vuotuinen hallinnointipalkkio (%)	1 %
Sijoituskohteiden vuotuinen keskikulu (%)	0 %
Lunastuspalkkio (%)	0 %
Kaupankäyntipalkkiot vuosittain keskimäärin vakuutuksen sisällä, arvio (€)	0 €
Vuotuinen hallinnointipalkkio (€)	0 €

Täytä viimeiseksi vielä verokannat nykyhetkellä. Mikäli sijoitustoiminnan verotus on muuttunut talukon tekohekestä (20.11.2015) lähtien, voit syöttää uudet verokannat allaoleviin kohtiin: Mikäli verotus ei ole muuttunut taulukon tekohekestä, arvot ovat oikeat.

Pääomatulovero alle 30 000€/vuosi	30 %
Pääomatulovero yli 30 000€/vuosi	33 %
Osinkovero pörssiosakkeista, alle 30 000€/vuosi	25,5 %
Osinkovero pörssiosakkeista, yli 30 000€/vuosi	28,05 %

Tulokset:

Näillä arvoilla sinulle olisi kertynyt perinteisesti arvo-osuustilillä sijoittamalla 30 vuoden aikana:	119 947 €
Näillä arvoilla sinulle olisi kertynyt sijoitusvakuutuksen tai kapitalisaatiosopimuksen säästökäsi:	156 278 €
Mikäli nostaisit koko sijoitusvakuutuksen arvon tänä päivänä, vakuutuksen itselle nostettu arvo olisi:	118 215 €